

Itinerari

Tram 1 -De la estació del "Carrilet" de Martorell Vila i el pont del Diable fins a Can Bros

L' estació està situada a la riba esquerra del Llobregat, encara en terme municipal de Castellbisbal, i davant mateix del Pont del Diable. Cal anar en direcció a aquest Pont, creuant la carretera de Martorell a Terrassa per arribar a sota mateix de l' arc romà del Pont. Es creua el riu pel Pont del Diable i, només sortir-ne, s'entra a la Vila, l'antic nucli de població del municipi de Martorell. A l'extrem del pont, a la dreta hi ha les restes de la capella de Sant Bartomeu i a l'esquerra els jardins i la font de l'Eudó. Pel passeig del Quarter s'entra a la Vila, el barri antic de Martorell. El primer edifici era la caserna de Cavalleria...

Des del Portal d'Anoia, el camí sortia de Martorell per un pont de fusta situat sobre aquest riu. L'Anoia se l'endugué diverses vegades i ara el pont actual està situat uns metres aigua amunt de l'antic, a la continuació del carrer del Mur. Aquest nou emplaçament correspon a finals del segle XIX. Cal passar pel qual de l'Anoia (en dies d'avinguda el riu no es pot creuar i cal anar a voltar pel pont gran). Aquí tenia l'inici el camí de la Callerissa, que condueix fins al nucli del Pontarró.

El Pontarró, originàriament, era un petit pont sobre un antic canal, al costat del qual hi havia una capella dedicada a Santa Maria i un hostal. Aquí hi havia la cruïlla entre aquest camí i l'antic camí Ral de Lleida i Madrid per Piera i Capellades.

En aquest punt cal anar cap a la dreta per l'ampli revolt que forma el carrer Montserrat i entrar al barri de Can Carreres. Es passa pel costat de les estacions de tren del a RENFE i del Carrilet (Martorell Central) i per sobre del torrent de Llops. Tot aquest tram és conegut a Martorell com la "Carretera Vella", per diferenciar-lo del nou traçat de l'N-II que es va fer en els anys 50. Seguint-lo, s'arriba a l'altra estació del Carrilet, Martorell Enllaç. A sota mateix de l' estació i d'uns jardins públics immediats hi ha les restes d'una vil·la romana.

Seguint per la carretera vella s'arriba a una petita rotonda que dona entrada al polígon industrial. Entrant uns pocs metres en el polígon i girant a l'esquerra, comença el carrer Barcelona. Aquest és l'antic camí que duia a Can Bros, el qual cal seguir durant uns quilòmetres, creuant els torrents de can Soteres i de l'Arena i apropant-se a la vora dreta del Llobregat per arribar a l'antiga colònia industrial de Can Bros. Ara, però, és tallat i cal seguir un camí alternatiu seguint per la carretera vella fins arribar, passant per la casa de Can Soteres, a la calçada lateral de l'autovia, on s'agafa el camí que se n'aparta perpendicularment i que passant pel costa de la masia de Can Flavià del Pla, arriba a la sortida del barri de Can Bros. La colònia està abandonada des de fa molts anys i molts dels edificis es mantenen drets precàriament, per la qual cosa l'empresa propietària actualment n'ha barrat el pas. Solament es pot arribar fins a la plaça del Llobregat.

Comentaris d'un viatger

Baró de Maldà (1793)

Fragment de l'anada a Montserrat del tram de Martorell fins a Abrera i la riera de Magarola.

"... Hem arribats a Martorell a 3 quarts de 9 tocats. Y traquejats de allò fort, per pasar los coches per tant de pedruscall en los carrers. Abans de arribar a la Plasa del Pou, hem desencotxat a l'Hostal dels Tres Reys, que és prou bon hostal, disposant per chocolate. Y los cocheros en donar lo corresponent pienzo a las mulas. Y la demás família en cumplir alguns encàrrechs.

Yo havia pres chocolate abans de eixir de Esplugas, però, ab tot, he fet duplex y algun altre me ha fet companyia, sent una beguda o potus que no carrega el ventrel, y menos templat lo calor del chocolate ab un bon got de aigua fresca.

Antes hem pasejat per lo carrer y arribats a la iglésia, tornant-nos-hen luego después a l'hostal per ambucar-nos lo xaculatet, que no me ha causat novetat al ventrell lo tornar-ne a pèndrer.

Hem eixits de Martorell y dret al pont de fusta, seguint lo camí directe, arbolejat, fins a girar al de la dreta, al costat de la hermita de Nostra senyora de Pontarró. Y per amunt, fins a girar al camí a la esquerra, dret al poble de Abrera, que, antes de sa pujada al poble, veyent-se lo campanar quadrat ab rajolat de València, hem desencotxats tots, per convenir aixís, per causa de la desigualtat del terreno, algo difícil rampa per lo tant pendent, ab ragueronets de aigua, y treballosa pujada per lo bestia.

Hem caminat fent alguns saltirons, havent-nos, ab tot, mulladas poch o molt las solas de las sabatas. Y, acabats de pujar aquell tros de mal camí nos hem ficats al coche. Y endevant, fins a tornar a baxar, a la riera de Magarola, que hem fet lo mateix, sent llavoras cerca de las dotse, no atravesant-se'ns cap sis o as, fora de tenir que baxar del coche en estos dos pasos difícils de Abrera y riera de Magarola."

Més informació a:

www.camidemontserrat.infocem.net

Organitza

Amb el suport de

Camí de Montserrat

Jornades europees de patrimoni 2010

Itinerari per l'antic camí ral de Martorell a Montserrat

Recorregut a peu des del Pont del Diable a la colònia de Can Bros

26 de setembre de 2010

Presentació

Fins fa pocs anys era una imatge típica de la primavera i de la tardor veure les colles de romeus que, per la vora esquerra de la carretera N-II, travessaven a peu els municipis de la part nord de la comarca del Baix Llobregat en direcció a Montserrat. Molts d'ells havien sortit des de Barcelona i es passaven la nit caminant per arribar al peu de la muntanya amb la primera llum del dia. Amb la modernització de les carreteres i la seva conversió en autovies, aquesta tradició ha hagut de deixar-se de banda. Les vores de les carreteres modernes no són aptes per al trànsit a peu, sigui perquè és massa perillós o, simplement, per la impossibilitat d'accés.

Aquests excursionistes són els darrers representants del gran allau de pelegrins que, al menys des del segle XIV, acudien a Montserrat des de la ciutat de Barcelona i de les viles i pobles de la vall baixa del Llobregat. Hi ha altres alternatives a aquest camí romeu que també permetien fer un itinerari des de Barcelona fins a Montserrat, anant per la banda del Vallès, però tots ells són més llargs i no tenen la tradició d'aquest, ja conegut des de finals de l'Edat Mitjana, com el "camí ral de Montserrat".

Els viatgers que des de finals del segle XV fins als nostres dies han deixat descripcions i diaris dels seus viatges expliquen preferentment aquest camí, per damunt de cap altre, el qual, per Molins de Rei, Sant Andreu de la Barca, Martorell, Esparreguera i Collbató arribava al peu de Montserrat.

Des del Centre d'Estudis Martorellencs durant molts anys hem estat analitzant els itineraris antics dels camins i carreteres de la zona, la qual cosa s'ha convertit, entre d'altres realitzacions, en la tesi doctoral de Miquel Vives. El seu estudi fa palès que, després de dos segles i mig de rectificacions i millores del traçat, l'antic trajecte del camí ral de Montserrat només coincideix parcialment amb la carretera actual, al menys en el trajecte entre Martorell i Collbató.

Si es recuperés aquest antic itinerari, des de Martorell fins al peu de la muntanya deixaria de ser una empresa incòmoda i arriscada per convertir-se en fàcil i agradable i hem vist que, malgrat no conservar-se memòria del seu conjunt, el camí antic encara subsisteix en gairebé tota la seva integritat i sense interrompre's en cap moment. A més, en gran part del camí hi ha encara uns valors paisatgístics força interessants i que, pel fet d'haver-se anat formant els diferents nuclis de població al llarg del seu itinerari, són nombrosos els llocs que presenten un interès històric, cultural i fins i tot monumental.

Una vegada analitzats tots aquests aspectes, hem arribat a la conclusió, i aquesta és la raó d'aquest projecte, que la recuperació del camí primitiu per al trànsit a peu, en bicicleta o a cavall entre el Pont del Diable i Montserrat, amb finalitats culturals, esportives i també religioses, no és una tasca gens difícil. Només cal una coordinació, hores d'ara ja encetada, entre els municipis de Martorell, Abrera, Esparreguera i Collbató per a la definició del camí, la senyalització, l'adequació en els pocs trams on faci falta i la promoció dels llocs d'interès pels quals travessa. Al cap i a la fi, es tracta d'un camí de peregrinació a Montserrat que té una història de més de sis cents anys.

Breu història del camí Ral de Montserrat

No coneixem pas el moment de l'inici de les peregrinacions a Montserrat. En canvi, sí que sabem que ja al segle XII, com diu el pare Albareda: "les meravelles de la muntanya sagrada ja tenien fama al món". D'aquesta època tenim documentats ja un bon nombre de romeus a Montserrat, fet que en els segles següents no feu més que incrementar-se.

Durant la baixa edat mitjana, molts pelegrins a Sant Jaume de Galícia procedents del sud de França, Alemanya o Itàlia preferien entrar a la península Ibèrica per Catalunya que no pas per Navarra o el País Basc. Per a aquests pelegrins, el viatge de Barcelona a Montserrat era una etapa important en la ruta de devoció que culminava a Sant Jaume. Després de Montserrat passaven a Santes Creus i Poblet o directament cap al santuari del Pilar a Saragossa.

A partir del segle XV es va posar de moda entre el viatgers més il·lustrats, una vegada retornats al seu lloc d'origen, posar per escrit les seves memòries de viatge. Entre els viatgers a Montserrat també comptem amb algunes d'aquestes narracions, les quals ens donen una visió molt propera i fresca de com eren els camins i de com eren els viatges en aquell moment. El camí Ral que des de Barcelona anava cap a les terres de l'interior arribava a Martorell després d'haver passat el Llobregat pel Pont del Diable o, amb més freqüència, amb la barca de Sant Andreu. Però abans del segle XVIII aquest camí Ral d'Aragó no anava pas cap al peu de Montserrat, sinó que per Piera i Capellades es dirigia directament a Igualada i des d'aquí cap a Lleida i Saragossa.

El camí Ral de Montserrat se separava de l'anterior a la sortida de Martorell i s'anava apartant progressivament de la vora dreta del Llobregat, passava per Abrera i Esparreguera, i s'acabava a Collbató, al peu de la muntanya. Passava per dintre de cada una de les poblacions esmentades, ja que el camí era una font de riquesa considerable. Parlant amb propietat, no és que el camí passés per les poblacions sinó que els nuclis de població van créixer al llarg del camí. Més concretament, coneixem bé el cas d'Esparreguera: el nucli principal de població va traslladar-se, a partir del segle XIV, des del lloc del Puig, al costat del castell i de l'església parroquial, fins al lloc per on passava el camí. Allí es va formar el nucli dit la Poble d'Esparreguera, origen de la vila actual i exemple típic de "poble carrer" nascut al llarg d'un camí.

Amb el temps, en fer-se cada vegada més forta la intensitat del trànsit i transformar-se els camins en carreteres, aquestes últimes, tant a causa de les dificultats de pas com de la seva incomoditat, es van anar desplaçant de l'interior de les viles. Amb el temps, successives modificacions van anar apartant les rutes cap a llocs més planers situats als afores de les poblacions.

La modificació més important es va fer en època de Carles III, al segle XVIII. L'obra emblemàtica d'aquesta modificació fou la construcció del pont de Molins de Rei, però això va suposar també la modificació dels antics camins rals, tant cap a Barcelona, amb l'obertura de la carretera de Collblanc, com cap al Penedès, amb l'obertura del coll d'Ordal, i també cap a la Terra Ferma. El camí Ral de Montserrat fou completament modificat; s'obrí un nou pas a la riera de Magarola (a finals del segle XIX

convertit en pont de Magarola) i, sobretot, s'obrí el pas pel coll del Bruc i una nova carretera cap a Can Massana. Això va suposar que Collbató, que durant molts segles havia estat una cruïlla de camins, quedava aïllat respecte a les noves vies de comunicació i que, per primera vegada, se separava el camí Ral de Montserrat de la carretera del Bruc. A principis del segle XIX la modificació es pot donar per acabada.

Si al segle XVIII la carretera va abandonar el nucli de Collbató, al segle següent va abandonar amb el d'Abrera, que s'havia convertit en un molest "coll d'ampolla" per a la circulació viària, i també els de Martorell i d'Esparreguera, pobles que van crear un tipus de rondes de circumval·lació pels carrers del Mur i de Laureà Miró, respectivament.

Al segle XX, amb la preeminència de l'automòbil, les carreteres han sofert modificacions encara més grans. La separació del trànsit rodat del centre de les poblacions s'ha fet general, i amb l'aparició de les autovies i autopistes, les referències als camins antics s'han perdut totalment. En aquest cas s'ha arribat al punt de perdre's en la memòria col·lectiva, excepte en llocs puntuals, l'itinerari primitiu d'aquest camí ral.

Les cases d'en Parellada

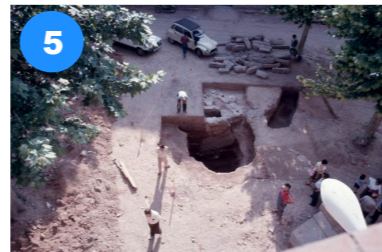
De la florida del barri de Can Carreres els primers trenta anys del segle XX en resten testimonis com les cases d'en Parellada, als números 18 a 34 del carrer de Montserrat, amb elements de gust modernista; o l'edifici noucentista de l'Ateneu, de 1930, al carrer de Gomis, seu de l'entitat fundada el 1928.

Els ponts de l'Anoia
El pont actual va ser edificat per presoners de guerra després de la Guerra Civil. Substituïa un de ferro que va ser volat en la retirada republicana el 1939.

La plaça de l'església

Les excavacions arqueològiques a la plaça de l'Església el 1987 van permetre l'estudi d'aquest espai, documentat des del 1032, i descobrir restes de sitges per emmagatzemar gra, alguns murs i restes de l'antic camí empedrat.

La casa Gausa

La casa Gausa, al carrer d'Anselm Clavé, és la casa més antiga conservada a Martorell, malgrat que el tracte rebut ha estat lluny del respecte a l'arquitectura gòtica. Va ser edificada entre els segles XIV i XV, en el moment de formació del carrer.

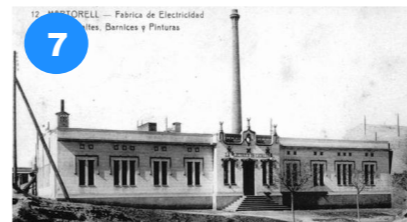
La vil·la romana

Aquesta vil·la cal emmarcar-la en època republicana (segle II - I aC), i va ser abandonada en època imperial, de manera que va ser un assentament sense una continuïtat posterior. Va ser descoberta el 1964.

El ferrocarril

Col·locació de la primera pedra del ferrocarril de Martorell a Tarragona (1861). La construcció de l'estació serà clau en el desenvolupament del barri de Can Carreres. El 1892 es va obrir l'estació de Martorell Central.

El Pontarró

El raval del Pontarró rebia aquest nom per la seva proximitat a la capella que hi havia situada en un indret proper a l'edifici del col·legi Montserrat, documentada des de 1346, en una important cruïlla de camins. En aquest indret es va edificar el 1908 la central elèctrica de Martorell.

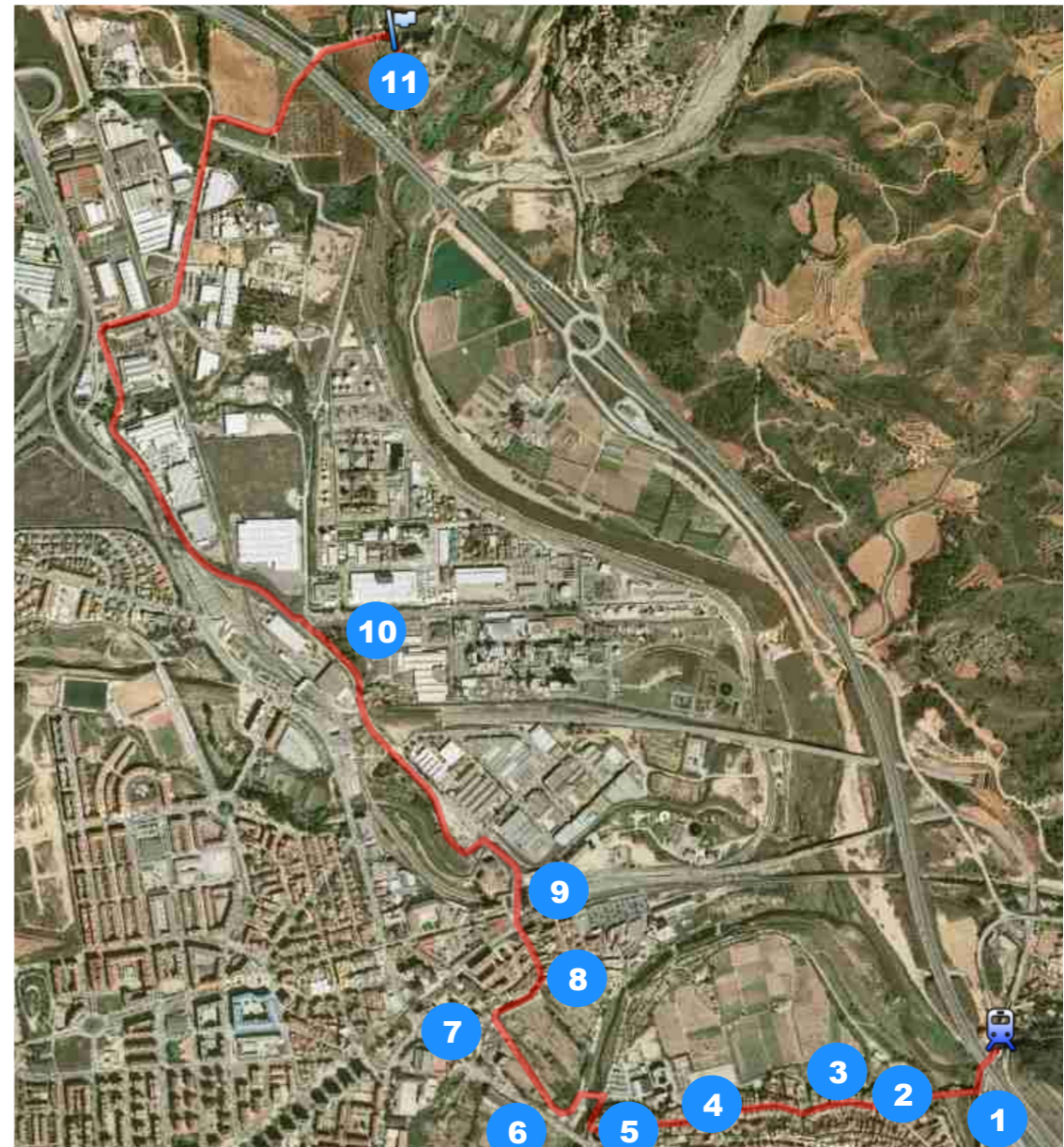
El nucli medieval

El nom de Martorell s'esmenta per primer cop en un document del Cartulari del monestir de Sant Cugat del Vallès, l'any 1032, fent referència a l'església de Santa Maria, situada al peu del castell de Rosanes, al costat del mercat de Martorell. El nostre poble no existeix segurament des de gaires anys abans d'aquesta data. L'actual plaça de la Vila correspon segurament al lloc on se situava aquest antic mercat.

Can Bros

El 1816 s'hi va construir un nucli industrial format pel molí, una serradora i una farga, que funcionaven amb l'aigua del Llobregat. El 1850 hi funcionaven ja dues fàbriques de filat. Les cases dels obrers i les seves famílies estaven situades a les rodalies de la fàbrica. L'any 1897 es va construir una església neogòtica, projectada per l'arquitecte Joaquim Bassegoda i Amigó. La darrera fàbrica va tancar les portes el 1967.

Hospital i capella de Sant Joan

Al segle XIII es creà un hospital de malalts pobres, situat extramurs de la vila. L'hospital va ser ampliat amb la construcció d'una capella adossada, que ja existia el 1313. De l'antic hospital, que va ser reformat al segle XVIII, es conservaven a la façana dues arcades ogivals paredades, visibles des del carrer i que van ser enderrocades el 1987 amb el compromís, finalment no respectat, d'incorporar els elements de l'antiga façana a la nova construcció. Avui solament es conserva la capella, sota l'advocació de Sant Joan Baptista.

El Pont del Diable

Si un element és característic de Martorell, aquest són els ponts i, entre ells, un de molt concret: el Pont del Diable. Per si mateix constitueix una síntesi històrica de l'evolució de la xarxa viària que creua el municipi, des de molt abans que existís el poble. Segurament l'antecedent de Martorell es troba en un punt de parada de la Via Augusta, anomenat Ad-Fines, l'emplaçament exacte del qual encara desconeixem. El pont i la via són obra romana, just de l'època de l'emperador August, aproximadament entre els anys cinc abans i cinc després de la nostra era.